



# Implementation of the E-Governance Concept in Information Society and Public Administration

UDC: 32.001:001.895:004

DOI: <https://doi.org/10.15421/152346>**Andriieva Olha**Dr.Sc., Full Prof., <https://orcid.org/0000-0003-4587-1267>, [AndreevaOlga@knu.ua](mailto:AndreevaOlga@knu.ua)*Educational and Scientific Institute of International Relations,  
Taras Shevchenko National University of Kyiv (Kyiv, Ukraine)*

## Abstract

The relevance of this topic is determined by the fact that in the information society, a democratic state needs to modernize its apparatus due to the loss of its monopolistic position in the information space.

The purpose of this article is to explore the concept of "e-government" in the context of the information society and to define the universal steps for the implementation of e-government in a democratic state and its public administration.

The results, the genesis and distinctive features of e-government as a modern model of state governance in the information society have been investigated. The definition of e-government is considered through a "rethinking" of the government itself: from a government of bureaucrats with its internal, closed-off connections and operational mechanisms to a government of entrepreneurs characterized by business- and customer-oriented interaction mechanisms that work for satisfaction citizens' needs of. The main theories of the information society are studied from the point of view of the transformation of power. The periodization of the formation of the e-government concept from the 1970s to the present is determined. It is established that regardless of the specific features of e-government development in different countries, there are a number of common steps that are characteristic regardless of the country or region.

The conclusions. The concept of e-governance in the information society reflects the changes occurring both in the state and society under the influence of information and communication technologies and widespread access to information, characterized by the following features: Providing access to various government services online, implementation of mechanisms for open communication between government bodies and citizens through web platforms, electronic forms of inquiries, chatbots, etc. Ensuring the public with opportunities to participate in decision-making through online consultations, petitions, electronic voting, etc. Disclosure of important information about the activities of government bodies and the use of technologies to collect, analyze and use data for making effective decisions by government authorities. Implementation of the digital identification system, data protection, and information security.

**Keywords:** electronic governance, electronic democracy, information society, public administration, theories of information society, globalization, electronic public services, mass media, political life of society, civil society

## Становлення концепції електронного урядування в інформаційному суспільстві та публічному управлінні

**Андрєєва Ольга***Навчально-науковий інститут міжнародних відносин,**Київський національний університет імені Тараса Шевченка (Київ, Україна)*

## Анотація

Актуальність даної теми обумовлена тим, що в інформаційному суспільстві демократична держава має модернізувати свій апарат з огляду на втрату її монопольного становища у інформаційному просторі.

Метою статті є дослідження концепції «електронного урядування» у контексті інформаційного суспільства та визначення універсальних кроків становлення електронного урядування в демократичній державі та її публічному управлінні.

У результаті досліджено генезу та характерні особливості електронного урядування як сучасної моделі державного управління в інформаційному суспільстві. Розглядається визначення електронного урядування з точки зору «переосмислення» уряду як такого: від уряду бюрократів, з його внутрішніми, закритими від громадськості зв'язками та механізмами функціонування до уряду підприємців, якому притаманні бізнес- та клієнтсько-орієнтовані механізми взаємодії, що працюють на задоволення потреб громадян. Досліджуються основні теорії інформаційного суспільства з точки зору трансформації влади. Визначаються періодизація становлення концепції електронного урядування від 1970-х років до сьогодення. Установлюється, що не зважаючи на особливості становлення електронного урядування в різних країнах, існує ряд спільних кроків, що є характерними не залежно від країни чи регіону.

Висновки. Концепт електронного урядування в інформаційному суспільстві відображає зміни, що відбуваються як у державі так і у суспільстві під впливом інформаційно-комунікаційних технологій та широкого доступу до інформації і мають наступні характерні риси. Надання доступу до різноманітних державних послуг онлайн, впровадження механізмів відкритого спілкування між урядовими органами та громадянами через веб-платформи, електронні форми звернень, чат-боти тощо. Забезпечення можливості громадськості брати участь у прийнятті рішень через онлайн-консультації, петиції, електронне голосування тощо. Оприлюднення важливої інформації про діяльність урядових органів та використання технологій для збору, аналізу і використання даних для прийняття ефективних рішень урядовими органами. Впровадження системи цифрової ідентифікації, захист даних та інформаційної безпеки.

**Ключові слова:** електронне урядування, електронна демократія, глобалізація, інформаційне суспільство, публічне управління, теорії інформаційного суспільства, електронні державні послуги, засоби масової комунікації, політичне життя суспільства, громадянське суспільство

Стаття надійшла / Article arrived: 02.10.2023

Схвалено до друку / Accepted: 28.12.2023



## **Вступ.**

### **Постановка проблеми.**

Сучасна архітектура глобальної системи міжнародних відносин вибудована таким чином, що країна вже не в змозі існувати без зовнішніх зв'язків, і ці зв'язки з появою Інтернету перестали бути монопольною прерогативою державної влади, наразі вони функціонують на всіх рівнях і не піддаються державному регулюванню або цензурі у демократичних країнах. Така характерна особливість сучасних міжнародних відносин у цифрову добу дає нам можливість висунути тезу про те, що держава з її владними інституціям має пристосовуватись до нових реалій і змінювати свою роль з головного національного актора на світовій арені на просто актора, що робить все можливе задля задоволення потреб власних громадян у світовому інформаційному просторі.

### **Аналіз попередніх досліджень і публікацій.**

Проблеми електронного урядування становлять дослідницький інтерес для багатьох вітчизняних і зарубіжних дослідників, проте основна їх кількість зосереджена на певних прикладних аспектах або етапах побудови електронного урядування або в певній країні або у певному регіоні. Тоді як ця стаття присвячена спробі прослідкувати загальні риси та етапи втілення концепції електронного урядування в демократичних країнах в інформаційну добу.

**Мета даної статті** – дослідити концепцію «електронного урядування» у контексті інформаційного суспільства та визначити універсальні кроки становлення електронного урядування в демократичній державі.

### **Результати дослідження.**

Останнє десятиліття ХХ-сторіччя характерне глобальним «переосмисленням» уряду як такого: від уряду бюрократів, з його внутрішніми, закритими від громадськості зв'язками та механізмами функціонування до уряду підприємців, якому притаманні бізнес-та клієнтсько-орієнтовані механізми взаємодії, що працюють на швидкий результат, а саме задоволення потреб кінцевих споживачів в найкоротший термін.

Це «переосмислення» стало можливим і тісно пов'язане з трансформацією самого суспільства, в якому інформація виступає як центральний ресурс і має вирішальне значення у всіх сферах життя, включаючи економіку, політику, культуру, освіту та комунікацію. Це суспільство, де доступ до інформації, швидкість передачі даних і здатність до оброблення інформації стають ключовими факторами визначення розвитку і успіху.

У інформаційному суспільстві велика кількість інформації створюється, зберігається, обробляється і передається за допомогою сучасних інформаційних технологій. Інтернет, комп'ютери, мобільні пристрої та інші засоби зв'язку стають основними інструментами обміну інформацією і спілкування. Інформаційні технології не тільки змінюють спосіб отримання інформації, але й впливають на структуру суспільства, організацію роботи, політичні процеси та культурні практики. До основних характерних рис інформаційного суспільства можна віднести наступні.

*Глобальний характер.* Інформаційне суспільство створює світові мережі, що розширюють межі спілкування та обміну інформацією між країнами та культурами, тим самим розмиває кордони не тільки між державами та континентами, а й між культурними, соціальними, ідеологічними світосприйняттями.

*Зростання обміну інформацією.* Завдяки глобальному характеру, інформація швидко множиться та поширюється, індивіди, суспільні групи та організації активно обмінюються інформацією через різні канали, включаючи електронну пошту, соціальні медіа та мережі, месенджери та інші засоби комунікації.

*Розвиток інформаційних технологій.* Комп'ютери, мобільні пристрої й інші гаджети, Інтернет та різноманітні інформаційні технології стають невід'ємною частиною інформаційного суспільства та способом життя індивіда і забезпечують широкий доступ до інформації та комунікації.

*Залежність від інформації.* Інформація стає основним виробничим ресурсом, а інформаційні технології дають можливість у разі прискорити всі інформаційні процеси – від збору та оброблення до збереження і передачі інформації.

*Трансформація способу життя.* Інформаційне суспільство впливає на всі сфери життя індивіда, змінюючи спосіб роботи, освіти, культури, комунікації та спілкування.

Інформаційне суспільство відкриває нові можливості для розвитку індивідів, економіки та суспільства в цілому, відкриває нові можливості для спілкування, обміну знаннями, розвитку бізнес-середовища та інновацій, проте також воно і ставить перед суспільством виклики, пов'язані з конфіденційністю даних, кібербезпекою, нерівним доступом до інформації та іншими етичними та соціальними питаннями, подолати які в рамках однієї держави практично неможливо – тут потрібен лише глобальний підхід і консолідація зусиль світового співтовариства.



Ідеологія інформаційного суспільства включає різні погляди, концепції та теоретичні підходи до розвитку і використання інформаційних технологій та комунікаційних мереж в суспільстві. У межах нашого дослідження розглянемо лише кілька основних теорій трансформації влади в інформаційному суспільстві, що представляють різні погляди, за їх авторами.

**Теорія Маклюена.** Херберт Маршалл Маклюен (Herbert Marshall McLuhan) (1911-1980) канадський культуролог, філософ, комунікаційний теоретик, який відомий своєю концепцією «світового села» ("Global Village"). Він стверджував, що розвиток технологій комунікації, зокрема телебачення та інших мас-медіа, змінює спосіб, яким люди сприймають і розуміють світ, перетворюючи його в глобальне суспільство.

На думку Херберта Маршалла Маклюена, інформаційне суспільство визначається впливом засобів масової комунікації, зокрема телебачення та інших мас-медіа, на спосіб сприйняття, розуміння та організацію суспільства. Він висунув концепцію «світового села» (McLuhan, 1962; 1964; 1968), яка стверджує, що розвиток технологій комунікації об'єднує всі людські спільноти в єдиний глобальний простір; він доводить, що в результаті появи електронних засобів комунікації земля куля «стиснулася» до розмірів «села», стала можливим інтерактивна передача повідомлень з будь-яких точок світу в будь-які інші. Цей термін використовується для позначення ідеї, що засоби масової комунікації та інформаційні технології зближують різні куточки світу, створюючи враження, що весь світ перетворюється на єдине село або спільноту, де інформація швидко поширюється та взаємодія між людьми стає легшою та швидшою незалежно від географічних відстаней.

Маклюен наголошував, що засоби масової комунікації мають глибокий вплив на політичні, культурні, соціальні та психологічні аспекти нашого життя. Він вважав, що форма комунікації має надзвичайно важливе значення, оскільки вона визначає спосіб, яким ми сприймаємо світ і взаємодіємо з ним.

**Теорія Бодрійяра.** Жан Бодрійяр (Jean Baudrillard) (1929-2007) французький філософ і соціолог, засновник нової метафізичної теорії, який розвинув концепцію «симулякра і гіперреальності». Він стверджував, що в інформаційному суспільстві реальність стає підробкою, а суспільство все більше опирається на симуляцію та імітацію, що впливає на наше сприйняття світу (Baudrillard, 1983; 1990). Як вважав Жан Бодрійяр, інформаційне суспільство

характеризується поняттями «симулякрів», «гіперреальності» та «структурної революції», він доводив, що в сучасному світі інформація стає підробкою реальності, а суспільство все більше опирається на симуляцію та імітацію. Згідно з теорією Бодрійяра, симулякри – це копії або підробки реальності, які втрачають зв'язок з оригіналом і стають самостійними об'єктами. Автор стверджував, що в інформаційному суспільстві багато аспектів нашого життя, включаючи політику, економіку, культуру і мас-медіа, базуються на симуляції та імітації. Гіперреальність – це стан, коли симулякри стають більш реальними або значущими, ніж оригінали. У суспільстві гіперреальності реальність втрачає свою оригінальність і перетворюється на постійну імітацію, де межа між реальністю та симуляцією стає розмитою. «Структурна революція», запропонована Жаном Бодрійяром, є концептуальною рамкою, що висвітлює зміни в суспільстві та культурі, викликані розвитком інформаційних технологій та засобів комунікації. Він використовує термін «революція», щоб підкреслити руйнування і перетворення, що відбуваються внаслідок цих змін. Структурна революція, на думку Бодрійяра, веде до децентралізації влади, змінюючи спосіб, яким влада і контроль здійснюються в суспільстві. Він підкреслює важливість розуміння впливу цих змін і критичного ставлення до нових форм влади та контролю, що виникають у цифрову епоху.

Структурна революція Жана Бодрійяра розкриває низку концептуальних питань, пов'язаних з трансформацією суспільства, культури та способу сприйняття в епоху інформаційних технологій.

**Теорія Кастельса.** Мануель Кастельс (Manuel Castells) (нар.1942) іспанський соціолог, постмарксист, комунікаційний теоретик, який досліджував роль інформаційних технологій у формуванні сучасного суспільства. Він розвинув концепцію «інформаційного капіталізму» і стверджував, що інформаційні технології і комунікації впливають на всі сфери суспільства, включаючи політику, економіку і культуру.

Згідно з теорією Кастельса, інформаційне суспільство – це нова соціальна форма, що виникає в результаті розвитку інформаційних технологій і заснована на передачі, обробленні і використанні інформації. Кастельс розглядає інформаційне суспільство як етап в загальній еволюції суспільства, в якому інформаційні технології і комунікація відіграють ключову роль.

Одним з найбільш відомих та впливових творів Кастельса є трилогія «Інформаційна епоха:



економіка, суспільство та культура» (Castells, 1996; 1997; 1998). У цих роботах Кастельс аналізує роль інформаційних технологій у формуванні нових соціальних структур, економічних змін та культурних процесів.

Він також відомий своїми дослідженнями у сфері мережевого суспільства та ролі комунікаційних технологій у формуванні нових форм соціальних взаємодій. Автор використовує поняття «розподіленої влади» для опису сучасних суспільних структур, де мережі і комунікаційні зв'язки стають ключовими елементами організації суспільства.

Кастельс активно досліджує вплив глобалізації на соціальні, політичні та економічні процеси та підкреслює важливість розуміння соціальних трансформацій, що відбуваються внаслідок глибокого впровадження інформаційних технологій, та їх впливу на індивідів, суспільство та культуру.

**Теорія Леві.** П'єр Леві (Pierre Lévy) (нар. 1956) французький філософ, комунікаційний теоретик, який вивчав вплив інформаційних технологій на суспільство і культуру. Він стверджував, що Інтернет і мережева комунікація сприяють створенню «колективного інтелекту», який використовується для спільного розв'язання проблем і продукування нових знань.

Як зазначав П'єр Леві, інформаційне суспільство – це суспільство, у якому інформація є основним ресурсом і знаходиться в центрі всіх сфер життя, включаючи економіку, політику, культуру та освіту. Концепція колективного інтелекту, запропонована Леві в його працях «Колективний інтелект: новий світ людства в кіберпросторі» та «Кіберкультура» (Lévy, 1994; 1997) описує явище, коли колектив людей або група здатні до спільного вирішення складних проблем та генерації нових знань, використовуючи сукупний інтелект, досвід та інформацію, яка є доступною через цифрові мережі та технології комунікації.

За цією концепцією, яку він розвинув у своїй праці «Кібердемократія» (Lévy, 2002) індивідуальні знання та інтелект кожної людини можуть бути поєднані та використані для створення колективного інтелекту, який перевищує можливості кожного окремого індивіда. Колективний інтелект може бути використаний для розв'язання складних проблем, створення нових ідей та інновацій й прийняття рішень в демократичному суспільстві.

Ключовою ідеєю концепції кібердемократії, заснованої на використанні колективного інтелекту є те, що взаємодія, співпраця та обмін інформацією між людьми можуть привести до виникнення нових знань та управлінських

можливостей, які недоступні окремим індивідам. Ця концепція часто пов'язується з використанням соціальних мереж, спільної роботи, спілкування та інших форм колективної діяльності, що стимулюють обмін ідеями та спільну генерацію знань та політичних рішень.

**Теорія Тоффлера,** автора концепції «Третьої хвилі». Елвін Тоффлер (Alvin Toffler) (1928-2016), американський футуролог, соціолог, комунікаційний теоретик, який вивчав вплив технологій та зміни в суспільстві. Він є одним із найбільш відомих та впливових авторів у галузі прогнозування майбутнього та розуміння сучасного світу. У своїх творах «Шок майбутнього» (Toffler, 1970), «Третя хвиля» (Toffler, 1980) він розглядає питання впливу технологічних змін на індивіда та суспільство, зосереджуючись на понятті «майбутнього шоку» – стресу, викликаного надмірною швидкістю змін, досліджує розподіл знань, багатства та влади в епоху інформаційної економіки та звертає увагу на важливість глобальної взаємодії для розв'язання нагальних проблем людства.

Концепція «Третьої хвилі» висуває ідею про те, що людство пережило дві головні хвилі історичного розвитку – перша була пов'язана з винайденням сільського господарства, а друга – з появою промисловості. Третя хвиля ж, за Тоффлером, є наступним етапом еволюції суспільства.

У цілому, Тоффлер вбачає в інформаційному суспільстві нову стадію розвитку, що принесе з собою як нові можливості, так і нові виклики, вимагаючи адаптації та розуміння цих змін для створення стабільного та продуктивного суспільства.

Ці ідеологи, як і багато інших, зробили свій величезний внесок не тільки у розвиток інформаційного суспільства, розширюючи наше розуміння впливу інформаційних технологій на суспільне життя, культуру та людські взаємовідносини, але й заклали основи розуміння як необхідності модернізації державного управління, що вже неспроможне функціонувати без змін в епоху інформаційного суспільства, так і фундаментальної риси модернізації державного апарату, де урядові установи відповіли на подібні виклики сучасності зусиллями по перетворенню робочих процесів, орієнтованих на роботу з громадянами в площину ІКТ і переосмислення підходу до розуміння громадянина з суто бюрократичного до клієнтського, що використовувався до цього лише в бізнесі. І, власне, тут вперше і зародилась ідея електронізації державного апарату задля задоволення потреб громадян, як клієнтів, з точки зору бізнес-підходу клієнт-сервіс.



У загальному розумінні, електронне урядування – це використання ІКТ для забезпечення та покращення надання державних послуг, управління державними процесами та взаємодії між урядом та громадянами з метою удосконалення доступу громадян до державних послуг, оптимізації роботи урядових органів, покращенні прозорості та ефективності управління, зниженні бюрократичних бар'єрів, підвищенні відкритості урядових органів та сприянні участі громадян у прийнятті рішень.

Електронне урядування включає в себе впровадження різноманітних технологічних рішень, таких як веб-сайти державних органів, електронні форми звернень, онлайн-платформи для надання послуг, електронні системи управління документами, цифрові ідентифікаційні засоби, електронні системи голосування та багато іншого. Ці технологічні інновації сприяють покращенню відносин між урядом і громадянами, роблять державні послуги більш доступними та зручними для отримання, а також сприяють створенню відкритого та демократичного уряду із трансформацією розуміння самої ролі уряду від механізмів примусу до засад рівного партнерства.

Концепція електронного урядування сформувалася в результаті поступового розвитку інформаційних технологій та їхнього впливу на урядові структури та способи взаємодії з громадянами.

Початковий етап становлення концепції електронного уряду з 1970-х років, пов'язаний з початком використання комп'ютерів у державних структурах для автоматизації роботи та обробки даних.

Етапом появи самого поняття «електронного урядування» вважаються 1990-ті роки, коли під час цього періоду починається активний розвиток Інтернету та інформаційних технологій, що сприяє виникненню поняття «електронного урядування». Держави починають впроваджувати онлайн-сервіси та платформи для спрощення доступу громадян до державних послуг, особливого успіху тут досягають США, Велика Британія, Сінгапур тощо.

Наступним етапом є прискорення розвитку 2000-х років, коли більшість провідних країн почали активно впроваджувати онлайн-сервіси, електронні форми звернень, реєстрації та інші послуги під гаслами економічної та ресурсної ефективності, що вивели у формулу «24/7», де державні послуги надаються 24 години на добу і 7 днів на тиждень. Зростаючий вплив Інтернету та комп'ютеризація в державних структурах прискорили процес розвитку електронного урядування.

Ще одним важливим етапом став розвиток інтерактивності та інтерфейсів, що відбувся з 2010-х років завдяки розвитку і гіперпоширенню соціальних мереж, мобільних технологій та інших інтерактивних інструментів, що дозволило урядам створити більш інтерактивні та зручні платформи для взаємодії з громадянами в режимі реального часу із застосуванням двосторонньої персоналізованої комунікації уряд-громадянин.

Сучасний етап розвитку електронного урядування характеризується застосуванням новітніх технологій, таких як штучний інтелект, аналіз великих даних, блокчейн та інших, що поступово впроваджуються для покращення якості послуг та ефективності управління.

Наразі, кожна держава на шляху втілення концепції електронного урядування повинна пройти ряд послідовних кроків, що кожен з яких характеризується певним рівнем розвитку і спрямований на досягнення конкретних послідовних цілей. Але перш ніж перейти до імплементації ідеї електронного урядування, держава повинна зосередити увагу на розробці стратегій, планів та політики, визначити цілі, завдання та стратегічні кроки та оцінити потреби урядових органів та громадян у цифрових послугах, проаналізувати наявні ресурси та інфраструктуру, створити команду для розробки та впровадження.

Початкові кроки імплементації електронного управління починаються з переходу до електронних систем: уряди переходять від паперової форми документообігу до використання електронних систем для зберігання, обробки та обміну інформацією, на рівні держави впроваджуються електронні бази даних, електронні форми звернень, електронні архіви тощо. Тобто, йде процес розробки та впровадження інформаційно-комунікаційних технологій для надання державних послуг, покращення комунікацій між урядом та громадянами, розробка платформ для взаємодії.

Наступним кроком стає розробка та впровадження онлайн-сервісів та інтернет-платформ: тут фокус урядово уваги зміщується з електронних систем до створення онлайн-платформ та веб-порталів для надання спектру державних послуг, громадяни та бізнес отримують можливість користуватись послугами онлайн, заповнювати форми, слідкувати за статусом заявок тощо. Запуск електронних послуг для громадян, які включають в себе доступ до документів, онлайн-платежі, електронні форми звернень та інші сервіси є своєрідним індикатором зацікавленості та готовності громадян залучитись до процесу управління



державою на засадах рівності, демократії, справедливості та верховенства права.

Подальшим кроком на шляху до втілення електронного урядування є впровадження електронної демократії та участь громадян в державотворчих процесах: тут уряди активно впроваджують інструменти для залучення громадян до урядових процесів. Шляхом зацікавленості та заохочення громадян через використання відкритих даних, електронних петицій, громадських консультацій онлайн, інструментів для громадського моніторингу діяльності органів влади тощо. Тут вже можна говорити про дорожню карту з двостороннім рухом, коли не тільки держава покращує життя власних громадян, але й громадяни виявляють інтерес та через спеціальні механізми взаємодії, розбудовують власну державу, залучаючись до всіх процесів в середині.

Не дивлячись на універсальність таких кроків, вони не є чітко відокремленими, але демонструють загальний шлях розвитку електронного урядування від базових технологічних систем до інновацій та високих технологій для покращення взаємодії між урядом та громадянами. Постійне вдосконалення системи електронного урядування, адаптація до нових технологій та потреб громадян, впровадження інновацій та відгуки від користувачів, ось та мета та ідеологія процесу. Електронне урядування, це не про результат взаємодії, це про процес і постійний шлях удосконалення як держави так і її громадян, їх причетність до майбутнього, їх активна громадянська позиція. Оцінка ефективності електронного урядування, вимірювання

результатів, аналіз задач, вирішення проблем та впровадження коригувань, ось ті механізми, що є притаманними електронному урядуванню.

#### **Висновки.**

Підсумовуючи, можна загалом констатувати, що концепт електронного урядування в добу інформаційної цивілізації належить до сфери міжнародно-політичних наук і використовується для опису та дослідження держав, в яких інформація та інформаційні технології визначають основні аспекти державного управління та життєдіяльності людей. Цей концепт відображає зміни, що відбуваються як у державі так і у суспільстві під впливом інформаційно-комунікаційних технологій та широкого доступу до інформації і мають наступні характерні риси. Надання доступу до різноманітних державних послуг онлайн, впровадження механізмів відкритого спілкування між урядовими органами та громадянами через веб-платформи, електронні форми звернень, чат-боти тощо. Забезпечення можливості громадськості брати участь у прийнятті рішень через онлайн-консультації, петиції, електронне голосування тощо. Оприлюднення важливої інформації про діяльність урядових органів та використання технологій для збору, аналізу і використання даних для прийняття ефективних рішень урядовими органами. Впровадження системи цифрової ідентифікації, захист даних та інформаційної безпеки.

Все це спрямовано на покращення доступу до державних послуг, забезпечення відкритості та прозорості в урядових структурах, а також на забезпечення більш ефективного та гнучкого управління державними процесами.

## **REFERENCES**

- Baudrillard, J. (1983). *Les Stratégies fatales*. Paris: éd. Grasset.
- Baudrillard, J. (1990). *La Transparence du mal*. Paris: éd. Grasset.
- Castells, M. (1996). The Rise of the Network Society. (Vol. I). In *The Information Age: Economy, Society and Culture*. Cambridge, Massachusetts; Oxford, UK: Blackwell.
- Castells, M. (1997). The Power of Identity. (Vol. II). In *The Information Age: Economy, Society and Culture*. Cambridge, Massachusetts; Oxford, UK: Blackwell.
- Castells, M. (1998). End of Millennium. (Vol. III). In *The Information Age: Economy, Society and Culture*. Cambridge, Massachusetts; Oxford, UK: Blackwell.
- Lévy, P. (1994). *L'Intelligence collective. Pour une anthropologie du cyberspace*. Paris: La Découverte.
- Lévy, P. (1997). *Cyberculture. Rapport au Conseil de l'Europe dans le cadre du projet «Nouvelles technologies: coopération culturelle et communication»*. Paris: Odile Jacob.
- Lévy, P. (2002). *Cyberdémocratie. Essai de philosophie politique*. Paris: Odile Jacob.
- McLuhan, M. (1962). *The Gutenberg Galaxy: The Making of Typographic Man*. Toronto: University of Toronto Press.
- McLuhan, M. (1964). *Understanding Media: The Extensions of Man*. N.Y.: McGraw Hill.
- McLuhan, M. (1968). *Fiore Q. War and Peace in the Global Village*. N.Y.: Bantam.
- Toffler, A. (1970). *Future Shock*. Bantam Books.
- Toffler, A. (1980). *The Third Wave*. Bantam Books.